

цитаты из Евангелия от Матфея (3: 5): «*Blessed are the meek, for they shall inherit the Earth*». (Блаженны кроткие, ибо они наследуют Землю).

Как показал наш анализ интертекстуальных аллюзий в ряде газетных и журнальных статей, в художественных текстах, чаще всего аллюзии являются основой для создания таких тропов, как метафора, сравнение, антономазия. В новом контексте интертекстуальные элементы могут изменять значение интертекста вплоть до создания антитезы. Особенно это касается газетных текстов. В целом исследования аллюзий в текстах различных функциональных стилей всегда вызывает интерес, т. к. нередко определяется как языковыми, так и политическими или экономическими тенденциями.

Литература

1. Арнольд, И. В. Стилистика. Современный английский язык / И. В. Арнольд. – М.: Флинта: Наука, 2004. – 384 с.
2. Скребнев, Ю. М. Основы стилистики английского языка / Ю. М. Скребнев. – 2-е изд., испр. – М.: ООО «Изд-во Астрель», 2003. – 221 с. (на англ. яз.)
3. Селіванова, О. О. Интертекстуальність / О. О. Селіванова // Лінгвістична енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – Київ, 2011. – С. 210–211.
4. Фатеева, Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов / Н. А. Фатеева. – М.: Агар, 2000. – 280 с.

Пятро Жаўняровіч

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
(Беларусь)*

ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫ ВОБРАЗ ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ Ў ЭСЭ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

6 жніўня 2017 года адзначаецца 500-годдзе беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання, якое запачаткаваў выданнем у Празе «Псалтыра» Францыск Скарына. Значнасць яго постаці для Беларусі і яе народа, неабдымнасць яго асобы, пакручасты зямны шлях асветніка не маглі застацца па-за ўвагай Уладзіміра Караткевіча. Пісьменнік з класічнай, энцыклапедычнай адукацыяй, ён стварыў уласную мастацка-публіцыстычную галерэю сусветных славетнасцяў (Гётэ і Байран, Тарас Шаўчэнка і Леся Українка, Ефрасіння Полацкая і Міхал Клеафас Агінскі, Кастусь Каліноўскі і Максім Багдановіч, Янка Купала і Міхаіл Шолахаў), заканамерна далучыўшы да іх перш за ўсё Францыска Скарыну.

Бачыцца глыбокі сімвалічны сэнс у тым, што постаці Ф. Скарыны У. Караткевіч прысвяціў аж чатыры творы. Першы з іх – «Людзям простым для добрага навучэння...» – напісаны недзе ў 1965 г. і прапанаваны ў часопіс «Маладосць», але не быў апублікаваны (відаць, з гэтай прычыны пісьменнік даслаў твор у беластоцкую «Ніву», дзе ён быў змешчаны 4 сакавіка 1965 г., а потым у скарочаным выглядзе і 6 жніўня 1967 г.). Другі невялікі рускамоўны твор «Экзамен в Падуе» надрукаваны як прадмова да публікацыі «падуанскіх» дакументаў, звязаных з першадрукаром, у № 8 часопіса «Нёман» за 1967 г. Аднак вызначальнымі творамі У. Караткевіча пра Францыска Скарыну варта ўсё ж лічыць два эсэ: «Вера ў сілу дабрыні, або Сын Беларусі, сын Прагі» (напісана ў 1973 г. у Празе і апублікавана толькі 11 сакавіка 1977 г. у газеце «Літаратура і мастацтва») і «Подзвіг Францыска Скарыны» (дацуюцца студзенем 1980 г., апублікавана ў № 4 часопіса «Беларусь»). Розныя паводле аўтарскага метаду даследавання, гэтыя творы ўтрымліваюць выразныя рысы жанру эсэ, найбольш блізкага пісьменніку, які, па словах Г. Кісялёва, стаў, «бадай што, непераўздыдзеным майстрам гэтага жанру» [6, с. 238].

Асаблівасцям публіцыстычнага вобраза з 70-х гг. XX ст. прысвечаны манаграфіі, вучэбныя дапаможнікі, асобныя публікацыі Я. Проніна, В. Учонаяй, М. Сцюфляевай, У. Здравегі, Я. Прохарава, М. Чарапахавы, М. Цікоцкага, Б. Стральцова, В. Іўчанкава, Л. Кройчыка і іншых навукоўцаў. На пачатку XXI ст. «цікавасць даследчыкаў пераклучылася з катэгорыі вобраза публіцыстычнага на вобраз медыйны» [14], які разглядаецца ў вузкім і шырокім значэнні. «У вузкім значэнні “медыявобраз” – гэта фрагменты рэальнасці, апісаныя ў тэкстах толькі прафесійных журналістаў, з адлюстраваннем іх светапогляду, каштоўнасных арыентацый, палітычных пераваг, а таксама псіхалагічных якасцей; у шырокім значэнні “медыявобраз” – гэта вобраз рэальнасці, які канструюецца ва ўсіх тэкстах, створаных у медыяпрасторы (прафесійнымі журналістамі, блогерамі, інтэрнэт-карыстальнікамі і г. д.)» [2, с. 91]. Аднак ва ўсіх выпадках абавязковай умовай лічыцца наяўнасць у публіцыстычным або медыйным вобразе дакументалізму, публіцыстычнага факта, які атрымаў вобразнае асэнсаванне аўтарам. «Трапеічная якасць, што ўтрымлівае ў сабе вобраз, указвае на прысутнасць імпліцыта, таму што ўспрыманне яго заўсёды індывідуальнае; рэцыпіент толькі імкнецца максімальна спасцігнуць гэтую якасць» [3, с. 160], у выніку чытач далучаецца да дыялогу з аўтарам, сумесна шукае адказы на пастаўленыя ім пытанні.

Важна падкрэсліць, што эсэ з’яўляецца яскравым выразнікам літаратурнай творчасці эпохі постмадэрну і дае пісьменніку практычна

неабмежаваныя магчымасці для самавыяўлення. Расійская даследчыца Л. Кайда, разглядаючы стылістычную мадэль эсэ, піша: «Яе можна прыпадабніць да галаграфічнай выявы, бо аўтар, “капаючыся ў сабе”, займаючыся самааналізам, міжвольна, ці нават, мабыць, інтуітыўна выбранымі кампазіцыйна-маўленчымі сродкамі наскрозь “прасвечвае” аб’ект даследавання, чэрпаючы ў ім самім новыя думкі» [4, с. 155]. У звязку з гэтым класічныя суб’ект-аб’ектныя адносіны ўбудоўваюцца ў іншыя, камунікатыўныя, становяцца суб’ект-суб’ектнымі. У працэсе камунікацыі чытач Караткевічавай публіцыстыкі актыўны, фактычна выконвае ролю суб’екта² (стваральнік – суб’ект¹). За я бачыцца не толькі аўтар, але і я суразмоўцы; інклюзіўны ж суб’ект *мы* характарызуе аўтара як чалавека сацыяльнага і абавязкова падключае чытача да параджэння аргументацыі. «У цэнтры праблемы эксплікаванага “я” ў публіцыстыцы, у газетна-часопісным тэксе з’ява *пазіцыі аўтара* <...> з такімі галоўнымі рысамі *асобы аўтара* публіцыстычнага тэксту – кампетэнтнасць, адказнасць, неабыхавасць» [8, с. 293]. Працуючы з тэкстам, пісьменнік выяўляе не столькі крэатыўную функцыю – імкненне выказаць сябе, колькі рэцэптыўную – жаданне быць пачутым і актуалізаваць патэнцыйнага адрасата. Усе гэтыя развагі кладуцца ў аснову методык дыскурснага і канцэптуальнага аналізу публіцыстычнага тэксту. У той жа час складанасць параджэння, успрымання і інтэрпрэтацыі публіцыстычнага вобраза Ф. Скарыны палягае таксама ў разнастайнасці герменеўтычных падыходаў і ў недастатковай распрацоўцы псіхалагічных аспектаў літаратурнай творчасці.

«Прасвечваючы», па словах Л. Кайды, аб’ект даследавання, г. зн. асобу Ф. Скарыны, У. Караткевіч знаходзіць ключавое слова, якое будзе найлепш адлюстроўваць жыццё і дзейнасць першадрукара і яго подзвіг, – *святло*. Менавіта яно з метафарычным значэннем «тое, што робіць зразумелым навакольны свет, што дае пачатак чаму-н. радаснаму, робіць шчаслівым жыццё» [11, с. 592], і ўжываннем «як сімвал ісціны, розуму, асветы ці радасці, шчасця» [10, с. 585] становіцца канцэптам публіцыстычнага тэксту, у кампрэсіўнай форме тлумачыць пісьменніцкую інтэнцыю і рухае аўтарскую думку пры канструяванні эсэ: *Памогуць яго палкаму жаданню прынесці свайму народу святло, зрабіць яго хаця крыху шчаслівейшым* [5, с. 153] (далей прыклады з эсэ У. Караткевіча падаюцца ў круглых дужках з указаннем старонкі гэтага выдання); *Але, называючы яго сярэдневяковым чалавекам, мы выпускаем з-пад увагі тую рысу, якая робіць яго чалавекам Адраджэння, чалавекам новага часу, нашым братам, – прагу да святла, нязгаснае імкненне да долесці і ведаў* (с. 176).

Аўтар абірае падыходную для канцэпту лексему *святло* з пазітыўным модусам ацэнчанасці, чым пацвярджаецца думка М. Цікоцкага, што «публіцыстычнае маўленне суб'ектыўнае, ацэнчнае» [13, с. 188]. Модус (і аўтарызацыйна-персуазыўны, і мадальны, і ацэнчны), паводле А. Капытова, «“працуе” на ідэю ўсяго тэксту, <...> на ацэнку галоўных і другарадных прадметаў маўлення, так ці інакш уплываючы на аб'ектыўную іпастась выказвання і тэксту – дыктум, зараджаючы ў адрасата разам з яго ўласнымі ўяўленнямі пра свет вызначаныя аўтарам уяўленні пра яго» [9, с. 30]. Гэты модус «здольны ствараць *складаныя модусныя перспектывы* – лагічныя, эмацыянальныя і выразныя лініі, па якіх з асобнага выказвання распаўсюджваюцца пэўныя модусныя сэнсы на пэўныя дыстанцыі тэксту, вырашаючы задачы ўвасаблення аўтарскіх інтэнцый» [8, с. 293]. У прыватнасці, канцэпт *святло* мае вялікія словаўтваральныя магчымасці, чым і карыстаецца пісьменнік, філігранна ствараючы ў свядомасці рэцыпіента складанае няўлоўнае перапляценне мысленчых імпульсаў, якія выклікаюць узнікненне адразу думкі-згоды (з аўтарскай), а потым і думкі-пераканання (такой, як у аўтара). Сярод дэрыватаў вылучаюцца 1) *асвета*: – *Дайце **асветы** майму народу. Дайце крыху болей **асветы** славянам* (с. 155); *Кніга. Пісьменства. **Асвета**. Астатняе прыйдзе з часам* (с. 176); 2) *асвечаны*: *І ёсць першыя пробліскі ўтапічнага сацыялізму, вера ў прагрэс, звязаная з дзейнасцю **асвечанага** манарха і **асвечаных** вярхоў* (с. 175); 3) *асвечанасць*: ***Асвечанасць** – гэта калі кожнаму ў руку – паходню!* (с. 177); 4) *асветнік*: *І вось усе апошнія гады жыцця вялікі **асветнік** праводзіць між кветак і дрэў, у садзе, створаным і яго рукамі (сад размяшчаўся недзе там, дзе цяпер Галоўнаштамт, на вуліцы Jundřisřka, непадалёку ад Вацлаўскай плошчы)* (с. 158); 5) *асветніцкі*: *І да кожнай кнігі – прадмовы і пасляслоўі, першыя ўзоры грамадскай, **асветніцкай**, эстэтычнай думкі* (с. 177). Менавіта праз наяўнасць у тэксце «рамак модусу» з пазітыўнай ацэнкай У. Караткевіч імкнецца давесці чытачу сваё меркаванне пра тое, што *Асвета* для Скарыны як для чалавека Адраджэння знаходзіцца ўсё ж на першым месцы, а *Бог, Боскае* – толькі сродкі дасягнення галоўнай мэты выдавецкай дзейнасці: *У **асвеце**, у друкаванай кнізе, у набліжэнні ўсіх людзей да вышын пазнання пачынаюць бачыць гуманісты адзіную панацэю ад усіх бедаў* (с. 150); *Першы крок твой і твайго грамадства да **святла** – Кніга (хай сабе нават і Біблія), пісьменства (хай сабе заснаванае на ёй), **асвета** (хай сабе рэлігійная, наколькі вышэй за сваю эпоху не дужа скокнеш, як і вышэй ад сваёй галавы)* (с. 176).

Аднак гэтая пазіцыя не стасуецца з загатоўкам, змешчаным Ф. Скарынам на тытульным лісце ўсёй Бібліі: «Бівлія руска выложена доктором Франциском Скориною из славнаго града Полоцька, Богу ко чти и людем посполитым к доброму научению» [1, с. 5], дзе недвухсэнсоўна расстаўлены прыярытэты. Дыскурсіўныя паказчыкі тэксту імпліцытна пацвярджаюць, што У. Караткевіч у савецкі атэістычны час проста не мог адкрыта гаварыць пра рэлігійнасць першадрукара, якую вуаліруе спасылкамі на сярэднявечча, прычым дазваляе сабе сумнявацца ў словах асветніка: *Проста вось такі ён быў, тагачасны чалавек. Сам Скарына таксама не быў выключэннем. Ён, напрыклад, упэўнены, што Біблія – пачатак і канец зямной мудрасці (а можа, толькі намагавецца пераканаць іншых, што ўпэўнены ў гэтым)* (с. 176). Адначасова У. Караткевіч праз метафары даводзіць: *Пасеў быў зроблены. Рунь выйшла наверх* (с. 150), г. зн. сярэднявечныя догмы разбураюцца парасткамі (ідэямі) Новага Часу, што Скарына як асветнік разумее: *народу гэтаму, галоўнае, няма адкуль даведацца аб «праўдзе» і аб «праўдзівым Богу»* (с. 151).

Складаныя модусныя перспектывы ў тэксце ўзнікаюць і з той прычыны, што канцэпт *святло* ўваходзіць у антанімічную парадыгму (*цёмра, змрок*), дзякуючы чаму пісьменнік будзе тэкст на частотным выкарыстанні антытэз, пераважна разгорнутых, якія «часта выкарыстоўваюцца ў публіцыстыцы» [12, с. 57]. Менавіта цяжкасць пераходу ад *змроку* да *святла*, змаганне за яго з цёмрашальствам складаюць сутнасць подзвігу Ф. Скарыны. Гэтаму найперш садзейнічала адукацыя: *Дух універсітэта пранізваў і вызначаў усё ідэйнае, усё духоўнае жыццё і Падуі, і Прагі. І гэта быў тып менавіта «італьянскага ўніверсітэта».*

Не бурсы, што смярдзіць капустай і запляснелымі ідэямі, і не манашая школа, а, хай сабе і не да канца вольная ад даўно стухнелых думак Аўгусціна Блажэннага, – усё ж гуманістычная школа, у якой, перш за ўсё, кажучы словамі Дантэ, цанілася «доблесць і веды», а не бяздумнае наследаванне закасянелым царкоўным догмам (с. 151–152).

У абодвух эсэ пісьменнік імкнецца пераканаць суразмоўцу ў тым, што зразумець ролю і значэнне Ф. Скарыны можна толькі тады, калі заглыбішся ў яго эпоху. Такім чынам Караткевіч паслядоўна выпрацоўвае ў чытача гістарызм мыслення (што паслядоўна рабіў і ў мастацкай творчасці): *Кніга Быцця – і асвета? Кніга Царстваў – і гуманізм? Ці не замнога мы бяром на сябе, называючы Скарыну асветнікам і гуманістам? Дзея таго, каб адказаць на гэта, трэба зірнуць на эпоху, у якую жыў гэты чалавек* (с. 148); *Ты сучаснік Скарыны. Прычым адукаваны сучаснік. Якім паўстае перад табой свет?* (с. 174). Да-

сягненню названай мэты садзейнічаюць, па-першае, пытаннева-адказавыя канструкцыі – эфектыўныя рытарычныя сродкі для актывізацыі чытацкай думкі, падтрымання дыялогу: *Што прывяло яго ў Італію?* (с. 151); *Дзе Скарына правёў пяць гадоў пасля Падуі?* (с. 152); *Што ён мог бачыць?* (с. 154) і, па-другое, разнастайныя падыходы да маркіроўкі суб'екта² дыскурсу: у першым тэксце – інклюзіўнае *мы*, калі чытач становіцца ўдзельнікам дыялогу разам з аўтарам: *А ўрэшце, ён бачыў шмат таго, чаго, на жаль, ніколі не ўбачым мы* (с. 154); *Вось Славянская бібліятэка. Тры з паловай мільёны тамоў. Практычна ўсё, што можна ведаць аб **нашым** з вамі свеце* (с. 159), у другім – займеннік *ты*, які знішчае дыстанцыю паміж тым, хто гаворыць, і прадметам маўлення [гл. 7, с. 89]: *Калі ў **цябе** зрок лепшы, чым у астатніх, і **ты**, скажам, бачыш, што Мілавіца мае квадры, як Месяц, – памоўчай, бо на зямлі смярдзіць паленым і вогнішчы на плошчы ледзь не самы інтэлектуальны занятак уладарных, і ўвогуле народных мас* (с. 174–175).

Знакаміты пісьменнік-публіцыст не абыходзіцца, зразумела, без дакументальнага складніка публіцыстычнага вобраза, але выкарыстанне факталогіі арганічна ўключаецца ў структуру тэксту з дапамогай стылістычных сродкаў, у прыватнасці парцэляцыі: *Пачынаецца шлях. На ўсё жыццё. Упарты, настойлівы. Вечны паход, вечная вайна за веды і культуру. Па гразкіх дарогах радзімы, па дарогах чужых краін. Пад дажджом, пад пячучым сонцам, пад навальніцамі і снегам. Праз непрыхільнасць, недавер, жорсткасць, падазрэнні. Нават праз смерць* (с. 151). Кожны сказ прапанаванага фрагмента – «порцыя»-частка пісьменніцкай характарыстыкі публіцыстычнага вобраза: перакананасць першадрукара ў важнасці сваёй працы і яго імкненне, насуперак усім перашкодам, ажыццявіць задуму. Караткевіч таленавіта праз бяззлучнікавае спалучэнне аднародных членаў сказа, праз паўторы азначэнняў-эпітэтаў (*вечны паход, вечная вайна*), праз вербальную (*дарогах радзімы, дарогах чужых краін*) і кантэкстуальную (супраць і прыродныя, і чалавечыя фактары) антытэзы далучае чытача да ўсведамлення ўсёй складанасці Скарынавага шляху. Тэкст першага эсэ з неабходнымі для разгортвання вобраза датамі складаецца з анафарычных макраструктур: *1504 год. Юнак у Кракаўскім універсітэце Ягелонаў* (с. 151); *5 лістапада 1512 года. Падуя. Храм святога Урбана* (с. 151); *Дык вось. Прага. 1517 год* (с. 152); *Каля 1534 або 1535 года Скарына зноў у Празе* (с. 158). У другім эсэ такія ж анафарычныя канструкцыі вынікуюць аўтарскае (і чытацкае) перакананне ў тым, што праца Ф. Скарыны не была марнай:

Але ніхто не пасмяецца з нашай працы, з узроўню нашага мастацтва (вось у чым яго неўміручая сіла!). І ніхто не пасмяецца з нашых

намаганняў у нашай цяжкай, крывавай, часта трагічнай сечы за будучыню чалавека. З нашай бітвы, у якую аднымі з першых уступілі яны... мы... дзеці нашы. Бітвы, дзе адным з застрэлычыкаў быў Францыск Скарына.

З яго веку, і з нашага веку.

Ніхто не пасмяецца з таго, што яны і мы – у меру сілаў сваіх – рассунулі Сусвет, спазналі частку ісціны. **Ніхто не пасмяецца** са Скарыны і з яго дзяцей, з іхняй думкі, што дала Польшчы – Міцкевіча, Русі – Сімяона Полацкага і Дастаеўскага, сабе – Багдановіча, Купалу, Коласа і іншых, «імёны ж іх ты, Госпадзі, вясі» (с. 178).

Важная характарыстыка публіцыстычнага вобразу Ф. Скарыны – не толькі яго ўласнае імкненне да *святла*, але і жаданне прынесці *асвету* свайму народу: *І, магчыма, яшчэ ў той час зараджаецца ў душы юнака думка пра кнігу адносна танную, даступную, кнігу, якую мог бы трымаць у руках кожны і разумець – кожны. Кнігу на роднай мове* (с. 151); *І таму, – і гэта галоўнае, – ён імкнецца не толькі сам ісці да зор, але, як Чалавек Новага, і «брацію сваю» цягнуць да іх* (с. 176). У першым сказе з першага эсэ аўтар праз мадальны модус (*магчыма*) зноў актывізуе патэнцыйнага чытача, у другім сказе з другога эсэ гэтую ж ролю выконваюць вобразныя сродкі, графічнае вылучэнне, устарэлая лексема (*ісці да зор, сам, «брацію сваю»*). «Шлях да зор» нітуе публіцыстычны вобраз Ф. Скарыны з асобнымі макраструктурамі эсэ У. Караткевіча «Твой зорны час» і з «Зорнымі часамі чалавецтва» С. Цвейга, у выніку ствараецца своеасаблівы часавы палілог, у якім прысутнічае мінулае, сучаснасць і будучыня. Гэтаму садзейнічае, без сумнення, і паглыбленая інтэргэстэтуальнасць двух эсэ, у якіх, у прыватнасці, выкарыстана больш за 40 прэцэдэнтных імёнаў ад *Пталемея* да *Лютэра* і *Каралёва*.

«Заўсёды цяжка гаварыць аб тым, што любіш» [5, с. 36], – прызнаецца У. Караткевіч у адным эсэ. Уяўляецца, што гэты цяжар ператварыўся ў пісьменніка ў глыбока прадуманы, дакументальны і вобразна-эмацыйны, але мала дасягальны для поўнага даследавання слоўны партрэт Ф. Скарыны. У гэтым, верагодна, і выяўляецца Талент, творы якога існуюць у кантынууме незалежна ад аўтара, знаходзяць сабе новых суразмоўцаў і ўплываюць на іх як на людзей ХХІ стагоддзя, відаць, па-іншаму. Але галоўнае – *святло*, да якога імкнуўся Ф. Скарына і настойліва вёў да яго ачышчальнага агенчыка праз кнігу сваіх сучаснікаў, – застаецца. У. Караткевіч увідавочніў немагчымасць для Скарыны патойбаковага жыцця – ён наш сучаснік, ён у *плеядзе тых, самых-самых першых, што зрабілі лепшых дзяцей чалавецтва такімі, якія яны ёсць сёння і якімі яны будуць давеку, пакуль ёсць над небам Сусвету Чалавек* (с. 178).

Літаратура

1. Біблія. Факсімільнае ўзнаўленне Бібліі, выдадзенай Францыскам Скарынаю ў 1517–1519 гадах. У 3 т. Т. 1 / прадмова А. Л. Петрашкевіча; маст. афармленне А. М. Хількевіча. – Мінск: БелСЭ, 1990. – 830 с.
2. Галинская, Т. Н. Понятие медиаобраза и проблема его реконструкции в современной лингвистике / Т. Н. Галинская // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2013. – № 11. – С. 91–94.
3. Іўчанкаў, В. І. Медыярыторыка: рытарычныя асновы журналістыкі, лінгвістыка публіцыстычнага тэксту, дыскурсны аналіз сродкаў масавай інфармацыі / В. І. Іўчанкаў. – Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2009. – 279 с.
4. Кайда, Л. Г. Эссе: стилистический портрет / Л. Г. Кайда. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 180 с.
5. Караткевіч, У. С. Збор твораў. У 25 т. Т. 13. Публіцыстыка. 3 жыццёпісу. Адказы на пытанні. Эсэ-партрэты. Эсэ-артыкулы. Эсэ-фельетоны: 1957–1982 / Уладзімір Караткевіч; падрыхт. тэкстаў і камент. Пятра Жаўняровіча; рэд. тома Віктар Іўчанкаў. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2016. – 494 с.
6. Кісялёў, Г. Герой і музы: гіст.-літар. нарысы / Г. Кісялёў. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1982. – 255 с.
7. Ковтунова, И. И. Поэтический синтаксис / И. И. Ковтунова. – М.: Наука, 1986. – 208 с.
8. Копытов, О. Модус на пространстве медиатекста общественно-политической тематики / О. Копытов // Журналістыка-2016: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 18-й Міжнар. навук.-практ. канф., прысвечанай 95-годдзю БДУ, 10–11 ліст. 2016 г., Мінск / рэдкал.: С. В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.]. Вып. 18. – Мінск: ААТ «Паліграфкамбінат імя Я. Коласа», 2016. – С. 293–294.
9. Копытов, О. Н. Модус на уровне дискурса (на примере «холодной войны»-2014) / О. Н. Копытов // Вестник Томского государственного университета. Сер. Филология. – 2016. – № 2. – С. 29–44.
10. Солганик, Г. Я. Толковый словарь: язык газеты, радио, телевидения: ок. 6000 слов и выражений / Г. Я. Солганик. – М.: АСТ: Астрель, 2004. – 749 с.
11. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы: больш за 65 000 слоў / пад рэд. М. Р. Суднікі, М. Н. Крыўко. – 4-е выд. – Мінск: БелЭн, 2005. – 784 с.
12. Цікоцкі, М. Я. Стылістыка беларускай мовы / М. Я. Цікоцкі. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 294 с.
13. Цікоцкі, М. Я. Стылістыка тэксту / М. Я. Цікоцкі. – Мінск: Беларус. навука, 2002. – 223 с.
14. Шевцова, Д. А. От публицистического образа к медиаобразу: движение научной мысли / Д. А. Шевцова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=23609>. – Дата доступа: 12.10.2016.